

رویکردی نمادین و تصویری به طلسم‌های ایرانی

راضیه شیرانی

دانشجوی کارشناسی ارشد صنایع دستی دانشگاه الزهرا

چکیده: اشکال رمزگونه‌ای که به دلیل محمل قرار گرفتن جذب انرژی ماوراء، تهیه و گاه تصویر می‌شدند از روزگاران کهن و در تمدن‌های مختلف مورد توجه همگان بوده که با وجود تصویر از جذابیت‌های بصری بیشتری برخوردار بودند این نقوش مورد بررسی و تحقیق یا طراحی قرار نگرفته‌اند. گذشته از وجه اعتقادی این اشیاء بررسی نمادین و تصویری آن خالی از لطف و به دلیل کمبود مستندات خالی از خلل نیست. مقاله‌ای که پیش روی شماست تلاشی است در جهت مطالعه نقوش طلسم‌های ایرانی که علاوه بر تصویرسازی از سامانه عدد و حروف نیز بهره گرفته‌اند و در بررسی روایت تصویریشان می‌توان ریشه‌های باورهای مردم شناسانه اقوام را کشف کرد.

واژگان کلیدی: نماد، نقش، طلسم، ایرانی

◆ مقدمه

نشانگر گستردگی کاربرد آن در فرهنگ‌های مختلف باشد گرچه این مطمئناً تفاوت‌هایی با هم خواهند داشت. شالوده شکنی و صحبت درباره اموری که مرتبط با ماوراء دانسته می‌شوند، مشکل است چه رسد به وقتی که موضوعی مانند طلسم، از نظر منابع و مستندات فقیر نیز باشد. اما هیچ یک از دلایل فوق نمی‌تواند توجیهی برای کم توجهی و کم لطفی و به فراموشی سپردن باشد چنانکه به جرأت می‌توان گفت، تا امروز هیچ تلاش علمی در این راستا صورت نگرفته است؛ گرچه به دلیل ارتباط با مباحث غیر مادی، که در چارچوب جهان ماده نمی‌گنجد؛ و اگر هم تلاشی صورت پذیرفته مطمئناً خالی از خلل نبوده و نیست. اما از دلایل لزوم توجه به طلسم می‌توان به تنوع و زیبایی و بدیع بودن نقوش آن اشاره کرد.

◆ جایگاه نمادها و اشکال در طلسم

تقریباً در تمامی مواردی که تلفیق و ترکیبی از نوشتار و فرم (شکل) وجود دارد، نمادپردازی پیچیده‌تری با

دیر زمانی است که تصاویر موجود در غارها به عنوان آغاز تصویرگری و هنر آفرینی نخستین انسان‌ها در تاریخ هنر مرجع بوده، اما علاوه بر این؛ تصاویر غارها نوعی جادوی شکارورزی نیز هست؛ چرا که انسان شکارگر معتقد بوده است که هر اتفاق برای تصویر روی دهد برای اصل آن نیز روی می‌دهد و این آغاز سعی و تلاش انسان برای احاطه محیطی بود که در آن و با آن زندگی می‌کرد. از نخستین چیزهایی که از درک واژه طلسم به ذهن متبادر می‌گردد اشکال رمزگونه ایست که برای کاربرد خاصی تهیه می‌شدند اما «طلسم از ازمینه باستان بخشی از علوم ماوراءالطبیعه به حساب می‌رفت و فراگیری آن مستلزم تسلط بر نجوم، ریاضیات و برخی علوم دیگر بود. واژه طلسم از جمله واژه‌هایی است که در بسیاری از زبان‌های دنیا با همین لفظ و یا با اندک تغییر مشترک مانده است و تاریخچه‌ای کهن دارد» (تناولی، ۱۳۸۷: ۶۱) و همانمی و حضور مشترک آن در تمدن‌های مختلف می‌تواند

صلصایل	اسب فرشته گونه که در آسمان چهارم به سر می برد و رئیس آنجاست.	سرعت دادن به امور طلسم
حضرت خضر	که نامش در داستانهای مذهبی ایران و گفته هایی از صوفیه آمده که به قلمرو ظلمت رسید و عمر ابدی یافت. خضر به معنای سبز نیز هست و پا به هر جایی که می گذارد سبز و خرم می شد (تناولی، ۱۳۸۷، ۹۷).	صوفیان و طلسمگران برخی خدا به دیدن وی تشویق می کردند و نسخه هایی می پیچیدند.
شق و سطح	دو غیگوی افسانه ای که با اجنه که اخبار ماورا را فاش می کردند رابطه داشتند	اولی نیمه یک انسان بود و دومی استخوان نداشت و چون پارچه لوله می شد و جهره اش در سینه اش بود (ستاری، ۱۳۸۴، ۴۸).
صدیقون	فرشته رویا که در عالم خواب به زبان تمثیل با خفتگان سخن می گوید و اسرار علم الهی را بر لوح محفوظ ثبت دارد.	فاصله بین نرمه گوش تا قفایش ۷۰۰ سال است (همان، ۸۷).

◆ نتیجه گیری

۲- تناولی، پرویز. **طلسم گرافیک سنتی ایران**. تهران:

بن گاه، ۱۳۸۷.

۳- قرآن کریم.

۴- هال، جیمز. **فرهنگ نگاره ای شرق و غرب**. رقیه

بهزادی. تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۸۳.

۵- بلخاری، حسن. **مبانی عرفانی هنر و معماری**

اسلامی (دفتر دوم). تهران: سوره مهر، ۱۳۸۴.

۶- **ایران شهر، ج ۱**، تهران، چاپخانه دانشگاه تهران، (۱۳۴۲)

۷- نصر، سید حسین. **علم و تمدن در اسلام**. احمد

آرام. تهران: علمی فرهنگی، ۱۳۸۴.

۸- هانری ماسه. **معتقدات و آداب ایرانی**، ترجمه

مهدی روشن ضمیر، تبریز، ۱۳۵۷.

۹- نصر، محمد حسین. **عقاید کیهان شناسی اسلامی**.

تهران، ۱۳۸۲.

۱۰- قزوینی، زکریا بن محمد، (بی تا). **عجائب المخلوقات**

و غرائب الموجودات، بیروت: دارالشرق العربی.

۱۱- هدایت، صادق، **فرهنگ عامیانه مردم ایران**، تهران،

۱۳۷۸.

۱۲- ستاری، جلال. **اسطوره در جهان عرب و اسلام**.

تهران: انتشارات مرکز، ۱۳۸۴.

۱۳- مصاحب، غلام حسین. **دایرةالمعارف فارسی (ج**

۱)، تهران، ۱۳۵۶.

۱۴- شیخ بهایی (ناتا). **کشکول**. مجموعه علوم غریبه.

افست از چاپ سنگی. ناجا.

۱) طلسم های ایرانی از نظر نقش به ۵ دسته انسانی،

هندسی، جانوری، گیاهی و کیهانی تقسیم بندی

می شوند که از نظر کمی نقوش انسانی بیش از

دیگر نقوش به کار رفته اند.

۲) نقوش مورد استفاده در طلسم ها به صورت نمادین

و رمزپردازی شده به کار رفته اند.

۳) در نقش پردازی طلسمه علاوه بر تصویر از اعداد و

حروف، کلمات رمزی و اسامی الهی و فرشتگان

نیز استفاده شده است که گاه به صورت ترکیبی از

آنها نیز بهره گیری نموده اند.

۴) علاوه بر نقوشی که به صورت واقع گرایانه تصویر

شده اند؛ تصویرپردازی انتزاعی نیز انجام شده

است.

۵) طلسم ها از نظر تحلیلی-محتوایی (مضامین) نیز

بدین صورت قابل تقسیمند: طلسم های ترکیبی،

(طلسم های عشقی، طلسم های مرگ آور،

طلسم های تسخیری، طلسم های سریع،

طلسم های مذهبی) و طلسم های اسطوره ای،

طلسم های عددی و حروفی.

◆ فهرست منابع

۱- یونگ، گوستاو. **انسان و سمبولهایش**. محمود

سلطانیه. تهران: جامی، ۱۳۶۳.

Mystical thought of Eagle motif in Ancient Iran and its effect on some of products

Elnaz Hadidi

(Student of M.A. in Art research, Alzahra University)

Dr. Aboulghasem Dadvar

(Member of academic board of Alzahra University)

Abbas Akbari

(Student of Doctorate in Art research, Tehran University)

This article is aimed at investigating the symbolic and mythical position of eagle's motif in ancient Persian mystic since during the Aechemenid kingdom to Sassanians (before Islam) and discovering some pictures of it on parts of crafts such as sculptures, relives, metal works, coins and textiles. This paper also examines the scope that has lead to influence the type of eagles shape in other ancient civilizations such as Greece, Rome and Egypt. Drawing the motif of eagle on the old works was based on Persian religious routines and beliefs and keyhan cognition and their cosmos knowledge which had profound contextual meaning. As a result art and craft followed this notion to create some masterpieces with many shapes of this swift-winged bird to show the true meaning of it. The article also tries to explain mythical and symbolic positions of the eagle besides showing some picture of it on crafts to other civilization such as Greece, Rome and Egypt. The method of research is documental analysis and the results reveal that the image of the eagle in ancient Persia was a the symbol of kingdom, monarchy, power, sun, etc. and the motives in many civilizations are mutually influenced by each other.

Keywords: Eagle, Motif, Symbol, Crafts

A symbolic and pictorial approach on Iranian talisman

Razieh Shirani

(Student of M.A. in handicraft of Al Zahra University)

Mysterious figures imported or even prepared because of being at the center of our attention, were important for different cultures and civilizations from old ages. They have visual attractions if their pictures are studied carefully. No researches have been done on this field. Besides having a common belief in these things, studying its symbolic and pictorial aspects is interesting while having its own problem.

This study is an attempt to study the figures of Iranian talisman which have picture making ability, letter an number figures as well. We can find the roles of people beliefs of different cultures and trades while studying the story of the pictures.

Keywords: Symbol, Figure, Talisman, Iranian